

Gestel e. a.

Den 24 Augustus 1899 bezoekt ik de gemeente. Van
uit mijn logerhuis te Lenzel (Lindhouen van Stol) reed ik over
Veldhoven eerst naar Lindhouen; daar ontbeek ik in het Post-
huis van Madame Schellens; vervolgens reed ik naar Strijp,
en daarna terug naar Gestel, waarna ik ten slotte via
Lindhouen naar den Bosch terugkeerde.

Op mijne audientie verscheen het hoofd der school Gerrits;
hij verzocht mijne turfchenkonst, ten einde verhooving
van salaris voor zijne drie beeldhouwmeesters te verkrijgen,
alle drie zijn reeds meer dan 10 jaren in Gestel werkzaam;
2 zijn getrouwd, een van die twee heeft 5 kinderen. Dat eene
vermeerdering van salaris aan die minimumlijders zeer
besteed zou zijn behoeft geen betoog. Ingevolge mijne belofte
aan den heer Gerrits deed ik later voor hen een goed woord bij
den burgemeester.

Daarom verscheenen de Heeren Jules en Jan Verosferaten.
Bij de laatst gehouden periodieke verkiezing van leden voor den
gemeenteraad werd een van de twee candidaat gesteld op een
lijst, op welke eene handteekening te weinig voorkwam; in
plaats van zulks dadelijk mede te deelen, had de burgemeester
den burgemeester van de lijst aan de praet gehouden; hij had hem
zelfs gebataliseerd. Dienengevolge was er zelfs geen tijd
om nog eene handteekening te gaan vragen. — Gekwade de
Heeren, dat zij toch zouden mede werken om de eendracht
in de gemeente te bewaren; dat zij, als zij veranderingen in
den Raad wilden brengen, toch zouden fraaijen tot dat er eene
vacature kwam; dat de eendracht in de gemeente zoo gewichtig
lijke verstoord word, maar doch het ^{dan} bijna onmogelijk is, om later
meer tot den vorigen toestand terug te keeren. Als weesken op
Waersel, op zeelt, hoe treurig het daar toe ging; ik preses den
burgemeester om zijne onmiskenbare verdiensten jegens de ge-
meente. Ik berispe hen, om toch steeds gematigd te zijn in
hun optreden. —

De directie van de harmonie, de Heeren Stakvis, v. Heijfelaar en
de Vries, kwam belagen, dat de harmonie geregeld eene subsidie
van de gemeente had genoten, laatstelijk van f. 100., en dat men
die subsidie op de bevestiging voor 1900 had geschrapt. Men weet
dat aan den burgemeester, die den heer Stakvis niet welgevind

Gessel c. a.

zou zijn, omdat Stokvis bij de bovengenoemde candidaatsstelling en de daarmede gevoegde requesten aan G. D., zich op den voorgrond had geplaatst en tegen den burgemeester had gepraesideerd. Ik was en de Zieken op, dat de Raad niet wel terug kon komen op een besluit, dat pas genomen was; ik raadde hem, om in Januari of Februari eerst een armenconcert te geven; de rechte af te dragen aan het armbestuur, en daarna bij den Raad weer om subsidie aan te klappen. — Ik raadde den burgemeester, om zelfs den schijn van partijdigheid te vermijden; als de harmonie van den winter weer om subsidie vraeg, dan moet hij het verlenen van die subsidie ^{beveiligen} ~~beveiligen~~; op die wijze kon hij n. m. m. de dringende needdracht in de gemeente bezwaren. De burgemeester beloofde mijn advies te zullen volgen.

Zelfzucht den bewaars van Gessel niet slecht, er bestaat geen coöperatieve bolenfabriek; de boeren verhuuren hun melk langs de heuvelen te Lindhaven en maken goede prijzen, hooger, dan wanneer zij boterden. —

In de laatste jaren heeft de gemeente ± 12 hl. A. beboscht; alles heidehout; heide hout wordt zeer duur verhandelt aan bakkers en anderen; nu is voornemens nog 15 of 20 hl. A., alles gelegen in het Broek, tot bosch aan te leggen.

De burgemeester heeft goede verdiensten zijns zijns gemeente; vooral op financieel gebied; hij bracht veel voor Gessel tot stand: nieuwe weg, nieuwe school, nieuwe Raadhuys; in 1901 wordde laatste schuld, voor alle die verkenaanvragen, afgeplaat. — Hij schijnt mij een man uit een stuk, die weet wat hij wil; in de bovengenoemde verkiezingsquaestie trad hij te autoritair op; daarin had hij, naar het mij voorkomt, ongelijk. — Volgens de Zieken Verspreider zou hij later excuses zijn gaan maken, omdat hij met ruwe woorden den bevoegd van de tweede lijst bij de candidaatsstelling had bevestigd. —

Den 25 Juni 1903 kwam ik weer in Gessel. Ik had eerst Stijp bezocht, kwam dan in Gessel en reed van daar terug naar Lindhaven.

De bevolking neemt af; vooral fabrieks arbeiders; zedelijkheid neemt af; jaarlijks 1% onwettige aborten; 25% op...

Gessel c. a.

derangen huwelijken.

De scheid derfehen de oude en de nieuwe bevolking, tusschen de oude landelijke bevolking en de fabriekanten met hun aanhang is in vollen gang; voorloopig heeft de burgemeester met de landelijke bevolking n. m. m. overhand. Hoe lang zal dat nog duren? Een overheid in den raad stonden, de uitgever van de "rijksche courant, de Vriespen lemmenblicher", J. Verspreider (een timmerfabrikant) en van heijelover (een groenhandelaar). — Bij de aanstaande raadsverkiezingen haapte men het deurein te behouden. — Er wordt bij de stemming geweldig met drankje, werkt; de verkiezing van Stokvis voor 300 gekast hebben een sterke drank.

Van herhalings onderwijs wordt gebruik gemaakt door 35 kinderen; — van ambachts onderwijs te Lindhaven (waaraan de gemeente f 100 bijdraagt) door 7 kinderen.

De burgemeester is zeer boos, dat de raad hem niet voldoende geld meer wil geven om heide te ontginnen; dat zij nog wel nu toe zoo mooi en rapporteerde ook 200 goed (in 1902 ruim f 350); het was tevens des winters 200'n mooie werkverschaffing.

De gemeente is grotendeels Katholiek; op 3200 zielen zijn 4 gezinnen Protestant, en 4 gezinnen Israëliet. De kosten van armenzorg nemen zeer toe; gemeente moet jaarlijks f 600 subsidie geven aan algemeen armbestuur; aan verpleging van armen in liefdesgesticht leest armbestuur jaarlijks f 100 ten koste. —

Een bepaalde armenfactor is er niet; armbestuur neemt meestal Dr. Cramer uit Lindhaven; die is de goedkoopste.

Ik heb gepleit om gemeentelidderacten geen gratificatie te geven, maar zijn beaentment van f 365 op f 400 te brengen.

Er was vroeger geatwongen winkelvering; een heids melker, Joosten, was tevens bakker en zoog zijne huurdens bepaald uit. — Joosten is rijk geworden en heeft zijne hokkerij op gegeven; daarmede is de geatwongen winkelvering opgebouwd.

De Israëlieten Wynbergers en Levano hadden een zeer bloeiende export slagerij; sinds doch de bevensbond een export slagerij opendde in Wansel, werkt de slagerij in Gessel veel minder druk.

Gestel e. a.

Den 4^{den} Maart 1909 kwam ik weer in Gestel; ik ging er van uit den Bosch heen; denzelfden dag bezocht ik nog Leest en Strijp, waarna ik naar den Bosch terugkeerde.

Van dit bezoek valt niet veel te vermelden; de nieuwe wethouder, de Vries, was het in veel met den burgemeester eens; het ging over het algemeen nog al op een gemaklijken toon; de burgemeester liet het ziele van hem nog al gelykken.

Ik gaak gaar goed in Gestel, hoe het de industrie betreft; er wordt veel opwerkt en veel geld verdiend; van daar dat de burgemeester voor de bevestiging van de gemeente grondten haast geen volk kan krijgen; men huil zelfs des winters f 1.25 per dag verdienen.

De geest van het jongere volk wordt steeds meer socialistisch; des avonds hoort men op straat deelswijls socialistische liedjes zingen; de menschen durven het echter nog niet volop te doen. In enkele jaren ging de goede geest sterk achteruit; vooral ook door kleine couranten, blyv. de Landraad van Redelé; — voor de lez. konst belooft dat weinig goeds.

En tiental jongens uit Gestel bezoeken de Ambachts school te Eindhoven; Gestel draagt jaarlijks f 100 in de kosten van die school bij. — Overigens profiteert men weinig van de onderwijsinrichtingen in Eindhoven.

Men klaagt zeer, dat men voor geneeskundige hulp is aangewezen op de doctoren van Eindhoven; daarvoor wordt de geneeskundige hulp zeer duur, want de doctoren rekenen f 2.50 voor een visite in Gestel.

De exportslageryen van de Joden in Gestel floreeren meer, dan die van den B. verbond in B. en S.; het zijn allemaal even groote knoeiers; men vertelde mij, dat een wagen met vleesch via Venlo naar Duitschland gedirigeerd door de exportslagery van den B. verbond, als bedorven wordt terug gezonden; alles ging toen naar een fabriek in Crepe, waar het vleesch tot worst met. werkt werd!

Den 28 April 1911 bezocht ik Waalre, talsten Gestel; ik wand mijn rijtuig te talst-Waalre; s avonds nam ik in Eindhoven den trein naar den Bosch. —

De nieuwe burgemeester, Kalfschoten, viel mij nog

Gestel e. a.

al mede; hij was blykbaar al vrij goed op de hoogte van verschillende wethouders in zijn gemeente. — Zijne verhouding tot de Vries, den wethouder die 'nale gaarne burgemeester gekiest was, schen mij goed; hij woodt ap kamers bij den anderen wethouder! Neder het schijnt, zal hij verveest nog niet bouwen, en vermoedelijk ook niet bouwen. —

Door de uitbreiding der zaken van Philips is ook in Gestel gebrek aan arbeiders woningen; de dagloosers zijn sterk geresen; daar bouwen zal men thans f 1950 moeten betalen; 200' n woning doet dan f 2. — huur. — In zijn woningen, waarin twee, waarin zelfs drie huishoudens zitten; — Jam ontkennbaar verklaren kan onder deze omstandigheden nietteminlyk geen sprake zijn. Bij den bouw van nieuwe woningen wordt de bouwverordening streng gehandhaafd. —

Maestlyheden met Carl Francken over de te stichten gasfabriek; sinds Waensel zich terugtrek, wil Francken de gehe fabriek bouwen. Om van de gemeenten af te komen, kiest hij aan Gestel, Stratum, Strijp en Tongelbe s eren f 2000 benevens f 200 voor kosten van een rechtshandige adviseur, Mr Swane. Binnenkort moet hierover beslist worden; vermoedelijk zal men het wel doen. — Mr Bloempot ten Cate speelde een meer dan dubbelzinnige rol; hij was adviseur van de gemeenten (Waensel) en van Carl Francken!

Gestel ontgon in het Braek 6 bl. A. beide tot noorden, zuid; in 1909 geplaatst enz; in 1910 geroid enz; aangef. leyd door de Alde Maatschappij voor ruim f 1500. — In Maart 1911 publice verpacht; bouwen waren het een en boden niet meer dan f 100. —! Binnenkort zal een lie. verpachting plaats hebben; kan men dan geen behoortlyk prijs maken, dan zal men zelf resideel kopen. —

Ik heb halshout in het Braek heeft weinig waarde; het is veel goed, maar bij publice verkoop is er geen vraag naar en kan maar weinig gelden.

Ik groote klachten over den toestand van de rivieren; de Tongreep met den Gemrechen watermalen, de Demmel met den Lindhouschen watermalen, maar vooral de Ijender doen ontrouweylyk veel kwaad.

Gestel e. a.

in het voorjaar is de waterstand vrij veel, door dat des winters alle plantengroei in de riviërbedding gedoort is; maar wanneer die waterplanten zich ontwikkelen, dan kan het water niet meer weg, en wordt de waterstand veel te hoog; de verschillende wijkingen in het ~~aan~~ reglement op de waterleidingen ontbrekt ten anderlandslicht deden ook veel kwaad; de boeren willen niet meer regen; en in 1910 was de waterstand zo hoog, dat men niet bij de rivier kon komen om te schaumen, en dus tegen niemand kon verbaliseren! Het is wel argelulig!

Hogeen een begraafplaats dient levens voor de Nederl. Hervormde gemeente.

Bij den bouw van het liefdehuis gaf gemeente f 500 subsidie (in 1884); daarvoor kreeg gemeente het recht om ouder vandaagen te doen opnemen tegen f 100, en ziele tegen f 120.

Armbestuur zit voor zware lasten; de landerijen brengen niet meer op; hetzelfde land, waarvoor men vroeger f 800 huise markte, brengt thans slechts f 200 op; er zijn geen boeren meer; alles loopt naar de fabrieken.

De schoenmakers (handwerkers) hebben thans het ongelukkigste bestaan; zij kunnen geen f 5 per week maken; er zijn haast geen huissnevers meer; maar juist daarom gaat het dien enkelen best; zij maken zeker f 8. per week. De sigaren makers en de arbeiders op de steenfabriek zullen gemiddeld f 8 à f 9 verdienen.

De industrieelen maken goede zaken; de geest van de bewaking is uitnemend.

Een gedwongen winkelvering; wel ongeteerd twee coöperatieve broodbakkerijen in Lindhoven, die heel Gestel bedienen.

Voor openregeling met Lindhoven valt men niets; men blijft het liefst zeldzandig; zou het er toe moeten komen, dat was het beste, dat heel Gestel bij Lindhoven werd gebraken.

Den 24 juni 1916 bezocht ik per auto van uit

Gestel e. a.

Lindhoven de gemeenten Gestel en Berle.

Alle industrie gaat goed; het werkvolk maakt behel, kelijk hoog loonen. Er heerscht grote woningnood; in februari 11 worden in 80 woningen twee gesinnen. Die woningnood rondom Lindhoven, waarin geen enkele gemeente behoorlijk voorziet, wijst op de noodzaak kelijkheid van annexatie. Ook de armenzorg dringth daartoe; wel zal die altijd voor een deel patriarchaal blijven, maar een centraal algemeen overbestuur voor de zes gemeenten is bitter noodig.

N. en W. zijn eenparig van oordeel, dat als er annexatie komt, de heele gemeente moet geannexerd worden.

Twee honderd vrouwen en meisjes werken op fabrieken in Gestel; 4 à 500 gaan naar fabrieken in Lindhoven. — Bij N. en W. sterk aangedrongen op het geven van gelegenheid tot het les nemen van een kost- en huishoudschool, zooals bij de Ursulinen in Tilburg. De meisjes kunnen nog geen aardappels koken als zij koken!

De geest van het werkvolk is uitstekend; voor een fabrieksplaats is de moraliteit vrij goed; 20% gedwongen huwelijken. De kinderskerfte is afgebot, vooral ten gevolge van armoedelijkheid, en door dat de moeders de kinderen niet zelve voeden, als het eenigszins mogelijk is nog op de fabrieken gaan werken en hun kinderen aan hun lot overlaten.

Het drankmisbruik neemt weer toe; het bappen zonder vergunning is erg. Een verlosshouder slaag in 1915 seven honderd liter jenever in!

Er zijn een 25 socialisten in Gestel; zij zijn aangesloten aan den Bestuurders Bond in Uden; krijgen brood enz uit den coöperatieve winkel van dien bond. — Het werkvolk is overigens algemeen lid van den N. C. Volksbond te Lindhoven, en krijgen hun brood enz uit de Coöperatieve bakkerij van dien bond.

Sinds oprichting van Vincensius bedekt het patriarchaal overbestuur niet meer; het bestaat enkel ouder

Gessel c.a.

van daagen en weeren, en steunt verder Vincentius.
Vincentius heeft 15 gezinnen; menschen met groote ge-
zinnen, of ouder van daagen.

De algemeene armbestuur heeft \pm f1500 subsidie van ge-
meente, deels direct, deels indirect in den vorm van behalen
van geneesmiddelen en geneeskundige hulp.

W. en W. beklaagen zich, dat gemeente nu reeds sinds jaren
poogingen doet om water te krijgen van de waterleiding
te Lindhaven; Lindhaven heeft steeds een reden, om
het voorlospis nog niet te doen.

Doore dat Lindhaven het water aan den watermalen
afhaalt, om de grachten schoon te houden, lijdt
men in Gessel schade. — Alweer eenzijdige behar-
tiging van belangen, welke op noodzakelijkheid
van amnestie wijst! —

Den oudsten wethouder, over wiens gedrag de
burgemeester in een schriftelijke rapport bittere klach-
ten deed oeffnen, aangeraden een vol ontslag te vragen.

De man is 50 jr oud en heeft 24 dienstjaren. Den
burgemeester opgedragen het mogelijke te doen, op
dat de man pensioen krijgt.

Gessel c.a.